divinae veritatis et justitiae, si tamen (1) coram Pharaone tunc confiteri tenebantur; et quantum ad hoc potuit ibi esse peccatum mortale. Et secundum hoc potest intelligi quod merces aeterna eis in temporalem commutata est. Vel si ex hoc mortaliter non peccaverunt, dicitur merces aeterna in temporalem commutata, quia earum benignitas gratia non informata remunerationem temporalem habuit, quae gratiae adjuncta habuisset aeternam.

Ad quartum dicendum, quod secundum quosdam omne mendacium viris perfectis peccatum mortale est; cujus rationem dupliciter aliqui assignant. Quidam enim sumunt rationem ex perfectione caritatis, per quam mens hominis summae veritati adhaeret; adeo quod omne mendacium eorum cum deliberatione et ex contemptu est; unde non potest esse veniale, sicut nec homo in primo statu venialiter peccare potuit. Sed hoc nihil est dictu: quia eadem ratione nullum aliud peccatum veniale committere possent, quod falsissimum est in quantumcumque perfectissimis viris, cum etiam in Apostolis peccatum veniale fuerit. 1 Joan. 1, 8: *Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.* Alii vero sumunt rationem ex perfectione status secundum quod aliqui perfectionem in publico praetendunt, ut religiosi et praelati; et istis adhibetur fides tamquam conservatoribus veritatis; unde si in aliquo a veritate deviarent, nec eis nec aliis fides adhiberetur, et sic fieret magnum praejudicium veritati. Sed hoc iterum nihil est: quia non creditur eis tamquam conservatoribus veritatis in omnibus eorum factis vel dictis, sed in illis tantum quae ad officium conservandae veritatis spectant, sicut doctrina et judicium, in quibus si a veritate deviarent, non est dubium quin peccarent mortaliter. Et ideo dicendum, quod nec mendacium nec aliquod peccatum quod ex genere suo peccatum mortale non est, perfectis viris mortale peccatum fit, nisi sit contra eorum votum. Sed per accidens potest eis mortale fieri sicut et aliis, ut si fiat contra conscientiam, quamvis errantem, vel ratione scandali, vel alicujus hujusmodi. Quod vero dicitur in littera, quod mendacium officiosum perfectis viris est damnabile, intelligendum est comparative: quia in eodem genere peccati magis peccat perfectus quam imperfectus, quamvis uterque venialiter vel mortaliter. Non tamen haec circumstantia aggravans aggravat in infinitum, ut quod uni est veniale, alteri mortale fiat.

Ad quintum dicendum, quod divino praecepto prohibetur aliquid dupliciter. Uno modo directe, quod contra praeceptum dicitur; et sic prohibetur mendacium perniciosum, quod ex ipsa forma praecepti patet: *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.* Alio modo indirecte, quod praeter praeceptum dicitur; et sic mendacium jocosum et officiosum, sicut et alia peccata venialia, praecepto divino prohibentur.

ARTICULUS V.

Utrum gradus mendaciorum convenienter assignentur in littera.

Ad quintum sic proceditur. 1. Videtur quod inconvenienter gradus mendaciorum in littera assignentur. Quandocumque enim aliquis falsum scienter loquitur, mentitur. Sed aliquis disputando falsum scienter loquitur etiam in his quae ad fidem pertinent. Ergo dicit mendacium in doctrina religionis. Sed hoc non est gravius mendacio pernicioso. Ergo mendacium quod fit in doctrina, non est primum et gravissimum mendacium.

2. Praeterea, contingit quod de his quae ad fidei religionem pertinent, aliquis joco mentiatur; nec tamen hoc gravius reputaretur quam mendacium vergens in grave damnum proximi. Ergo idem quod prius.

3. Praeterea, officiosum mendacium plus habet de ratione mendacii quam jocosum, ut ex dictis patet. Cum ergo jocosum mendacium praeponatur officioso, videtur quod inconvenienter ordinetur.

4. Praeterea, cuicumque malitia propter seipsam placet, videtur in Spiritum sanctum peccare. Sed peccatum in Spiritum sanctum est gravissimum, ut in 2 lib., dist. 43, qu. 1, art. 2, dictum est. Cum ergo ille qui mentitur sola mentiendi libidine, in ipsa malitia delectari videatur, videtur quod hoc mendacium ceteris sit gravius, quod tamen quarto loco ponitur.

5. Praeterea, quanto majus nocumentum per mendacium evitatur, tanto est minus peccatum. Sed majus damnum est corporis mors quam corporis immunditia. Ergo septimum mendacium quod fit ad tuendum vitam, deberet postponi octavo, quod fit ad tuendum aliquem ab immunditia corporali.

In contrarium est auctoritas Augustini in libro de Mendacio (cap. 14).

Solutio. Respondeo dicendum, quod quodlibet peccatum secundum suum genus habet aliquam quantitatem, cui addi vel subtrahi potest ratione alicujus adjuncti; unde et quantitas mendacii secundum tres gradus potest considerari. Primus gradus est, quando quantitas mendacii ex aliquo adjuncto augmentatur. Hoc autem adjunctum, mendacium aggravans, est vel profanatio divinorum, quae est conditio maxime aggravans; et ideo mendacium quod fit in doctrina religionis, ponitur primum; vel est nocumentum proximorum, quod quidem mitigatur, si nocumento aliqua utilitas adjungatur; et ideo in secundo ordine ponitur mendacium quod alicui (1) obest, et nulli prodest; in tertio vero mendacium quod alicui prodest, et nulli obest. Secundus vero gradus mendacii consideratur sine additione vel diminutione. Sed quia in quolibet genere peccati gravius est peccatum quod ex habitu procedit inquantum ex libidine majori fit; ideo in quarto loco ponitur mendacium quod fit ex libidine mentiendi; quia unicuique habenti habitum delectabilis est operatio secundum proprium habitum. Quinto vero loco ponitur mendacium quod non videtur ex habitu procedere, sed ex intentione alicujus finis extranei, quae tamen mendacium non aggravat nec alleviat, sicut quod fit ex intentione placendi vel delectandi. Tertius gradus est in quo consideratur quantitas mendacii diminuta ex aliquo adjuncto, quod est intentio utilitatis, quae tanto magis alleviat, quanto damnum est gravius quod vitatur; et ideo in sexto loco ponitur mendacium quod fit ad vitandum sublevationem pecuniae: septimum mendacium quod fit ad vitandum occisionem: octavum ad vitandum deturpationem libidinis, quod propter propinquitatem consensus vix sine peccato esse potest.

(1) *In edit. Nicolai deest* tamen.

(1) *Al. deest* alicui.

Ad primum ergo dicendum, quod ille qui disputando falsum loquitur, quamvis scienter, non mentitur, nisi asserendo dicat: quia non ex sua persona falsum illud enuntiat, sed gerens personam veritatem negantis.

Ad secundum dicendum, quod distinctio istorum graduum et ordo accipiuntur ceteris paribus; unde in aliquo casu illud quod est secundum, potest esse primum; et sic de aliis est.

Ad tertium dicendum, quod quamvis mendacium officiosum habeat plus de ratione mendacii quam jocosum, inquantum habet plus de assertione; tamen officiosum habet minus de malo ratione utilitatis adjunctae; et ideo est minus peccatum.

Ad quartum dicendum, quod, sicut in lib. 2, dist. penult., qu. 1, art. 2, in corp., dictum est, non omne peccatum quod fit ex electione habitus, est peccatum in Spiritum sanctum; alias non esset speciale genus peccati; et ideo hoc mendacium quod fit ex mentiendi libidine, cum procedat ex inclinatione habitus, et non ex rebellione voluntatis ad aliquod eorum quibus a peccato liberamur, quod est proprium peccati in Spiritum sanctum, non erit peccatum in Spiritum sanctum.

Ad quintum dicendum, quod immunditia corporalis hic intelligitur quae habet vicinitatem ad peccatum, ratione cujus majus damnum reputatur quam corporis mors.

Expositio textus.

Ne pro corpore alterius animam suam occidat. Quod sic vitari potest secundum Augustinum in lib. de Mendacio (cap. 13). Si enim aliquis ad mortem quaeratur, simpliciter nobis interrogatis de eo sine loci determinatione, respondendum est, quod cum non prodemus, etiam si oporteat nos tormenta sustinere: pro quo facto quemdam Episcopum laudat. Si autem interrogamur, utrum sit in illo loco determinato, respondendum est: Scio ubi est, sed non dicam.

Praecipue si iteretur. Hoc dicitur inquantum multiplicatio venialium disponit ad mortale.

Ut ab immunditia corporali aliquem tueatur. Sed quid faciendum est ipsi mulieri, si propter libidinem vel immunditiam quaeratur? Quidam dicunt, quod si sentit se perfectam, non debet mentiri: quia in ipsius violationem non consentiet, et sic immunis a peccato erit. Si autem sentit se imperfectam, debet veniale peccatum committere potius quam incurrat peccati mortalis periculum. Sed melius dicendum, quod si propositum non consentiendi habet, spem suam in Deo ponere debet, qui non patitur tentari supra posse; et non debet venialiter peccare. Ex hoc enim ipso quod ponitur aliquid debitum vel dignum fieri, aufertur omnis ratio peccati. Et ita omne mendacium non esset peccatum, quod est contra Augustinum.

Nec omne mendacium isto praecepto prohiberi videtur. Intelligendum est directe sicut contrarium praecepto.

Nec praemissa descriptione mendacium jocosum includi. Verum est, si intelligitur intentio fallendi, secundum quod fallacia est, non tantum in dicente, sed etiam in audiente, quia fallitur, ut dictum est.

DISTINCTIO XXXIX.

De perjurio.

Nunc de perjurio videamus. Perjurium est mendacium juramento firmatum. Hic quaeritur, utrum sit perjurium ubi non est mendacium: quod quibusdam videtur ex auctoritate Hieronymi dicentis (super Hierem. cap. 4 in princ.): « Advertendum est, quod jusjurandum tres habet comites, veritatem, judicium, et justitiam. Si ista defuerint, non erit juramentum, sed perjurium. Ubi autem falsum juratur, veritas deest. Si ergo falsum juretur, etsi non sit ibi intentio fallendi, videtur esse perjurum, quia deest veritas. » Quibusdam placet non esse perjurium ubi non est mendacium; et sicut dicitur aliquando falsum sine mendacio, ita juratur falsum sine perjurio. Falsum forte dixit Apostolus, cum se venturum ad Corinthios promisit (1 Corinth. ult.), nec tamen, sicut ei imponebatur, culpam mendacii contraxit, quia sic animo sentiebat: et si juramento illud confirmasset, non perjurium incurrisset: quia quantum in ipso fuit, verum dixit; et si jurationem addidisset, quantum in se foret, verum jurasset; etsi aliter evenerit quam dixit. Ideo sicut quis non est mendax nisi aliter sentiat animo quam dicit, sive ita sit, sive non; ita videtur quibusdam neminem perjurium constitui, nisi aliter sentiat in animo quam loquatur, sive ita sit, sive non.

De triplici modo perjurii.

Sed melius creditur et ille pejerare qui falsum voluntate fallendi jurat, et qui falsum putans quod verum est, jurat, et qui verum putans quod falsum est, jurat. Unde Augustinus (de verb. Apost., serm 28): « Homines falsum jurant, » vel cum fallunt, vel cum falluntur. Aut putat homo verum » esse quod falsum est, et temere jurat; aut scit vel putat » falsum esse, et tamen pro vero jurat; et nihilominus cum » scelere jurat. Distant autem ista duo perjuria quae commemoravi. Fac illum jurare qui verum esse putat pro quo » jurat: verum putat esse, et tamen falsum est. Non ex animo iste perjurat, sed fallitur, hoc pro vero habens quod » falsum est, non pro falsa re sciens jurationem interponit. » Da alium qui scit falsum esse, et dicit verum esse, et jurat » tamquam verum sit quod scit falsum esse. Videtis quam » ista detestanda sit bellua? Fac alium qui putat falsum esse, » et jurat tamquam verum sit, et verum forte est. Verbi » gratia, ut intelligatis: Pluit in illo loco, et interrogas hominem, et dicit pluisse; et tunc pluit ibi, sed putat non » pluisse: perjurus est. Interest quemadmodum verbum procedat ex animo. Ream linguam non facit nisi rea mens » sit (1). » His evidenter traditur, quod tripliciter pejerat homo, ut supra diximus; dum vel sciens falsum jurat; vel putans falsum quod verum est, jurat; vel aestimans verum quod falsum est, jurat. Sed hoc extremum non videtur esse perjurium, etiam si perjurium nominetur, eo quod falsum juratur; nec videtur esse reus perjurii qui sic jurat, quia non est mens ejus rea, et ideo nec lingua: immo ejus mens rea est, dum jurare praesumit quod perspicue verum non deprehendit. Non ergo omne perjurium mendacium est, nec omnis qui pejerat, mentitur; sed omnis mentiendo jurans pejerat, et omnis qui falsum jurat, sive mentiens, sive non, pejerat. Cum vero quis jurat quod verum est, aestimans esse falsum, quaeritur quid sit ibi perjurium. Ipsa enim significatio vocis vera est, quia verum nescienter loquitur. Non igitur ipsa significatio vel falsum vel mendacium est, quia vera est; et quod verum est, perjurium non videtur esse. Ad quod dicimus, loqui sic, scilicet contra mentem, sub attestatione juramenti, esse perjurium. Mentiri ergo adhibita juratione, perjurium est. Perjurium ergo est vel jurando loqui falsum cum intentione fallendi, vel jurando loqui falsum sine intentione

(1) *Nicolai omittit* sit.

fallendi, vel jurando loqui verum cum intentione fallendi.

Oppositio.

Hic opponitur. Si omnis qui falsum jurat, pejerat, tunc qui aliqui promittit dare sub certo termino aliquid, quod tamen non faciet, ex quo juravit, pejeravit, quia falsum juravit: non enim ita futurum erat ut juravit. Ad hoc dici potest, quia non omnis qui jurat quod falsum est, ex quo jurat, perjurus est, sicut iste de quo agimus; sed ex quo propositum mutat, vel terminum transgreditur, juratio talis fit perjurium reatu.

An juratio sit malum.

Si autem quaeritur, utrum jurare sit malum; dicimus aliquando malum esse, aliquando non. Sponte enim et sine necessitate jurare, vel falsum jurare, peccatum grande est: ex necessitate autem jurare, scilicet vel ad asserendam innocentiam, vel ad foedera pacis confirmanda, vel ad persuadendum auditoribus quod est eis utile, malum non est, quia necessarium est. Unde Augustinus (de serm. Dom. in mont., lib. 1, cap. 17, circa med.): « Juramentum faciendum est in neces- » sariis, cum pigri sunt homines credere quod est eis utile. » Juratio non est bona; non tamen mala, cum est necessaria; idest, non est appetenda sicut bona, non tamen fugienda tamquam mala, cum est necessaria. Non est enim contra praeceptum Dei juratio; sed ita intelligitur Dominus prohibuisse a juramento, ut, quantum in ipso est, quisque non juret, quod multi faciunt in ore habentes jurationem tamquam magnum atque suave aliquid. Apostolus enim novit praeceptum Domini, et tamen juravit. Prohibemur ergo jurare (1) cupiditate, vel delectatione jurandi. Quod ergo Christus ait in Evangelio (Matth. 5, 34): « Ego dico vobis, non jurare om- » nino; » ita intelligitur praecepisse, ne quisquam sicut bonum appetat juramentum, et assiduitate jurandi labatur in perjurium. Quod vero addidit: « Sit sermo vester, Est est, » Non non; » bonum est, et appetendum: « Quod autem am- » plius est, a malo est; » idest, si jurare cogeris, scias de necessitate venire infirmitatis eorum quibus aliquid suades: quae infirmitas utique malum est: unde quotidie precamur nos liberari, dicentes: « Libera nos a malo. » Ideo non dixit: Quod amplius est, malum est. Tu enim non facis malum, qui bene uteris juratione; sed a malo est illius qui aliter non credit, idest ab infirmitate, quae aliquando poena est, aliquando poena et culpa. Ibi ergo Dominus prohibuit malum, suasit bonum, inclusit necessarium.

De juramento quod fit per creaturas.

Quaeritur, utrum etiam liceat jurare per creaturam: quod non videtur, cum in lege scriptum sit (ut Matth. 5, 33): « Reddes autem Domino juramenta tua; » et Christus in Evangelio (ibid. 34) praecipiat « non jurare omnino neque per » caelum neque per terram, nec per Hierosolymam, nec per » caput tuum. » Judaeis quidem (2) quasi parvulis concessum fuit jurare per Creatorem, et praeceptum ut, si jurare contingeret, non nisi per Creatorem jurarent, non per creaturam; quia jurantes per Angelos et elementa, creaturas venerabantur honore: et melius erat hoc exhiberi Deo quam creaturis. Infirmis ergo illud prohibuit; sanctis vero qui in creaturis Creatorem venerabantur tantum, non prohibuit. Unde Joseph per salutem Pharaonis juravit (Gen 42), Dei judicium in eo veneratus, quo positus erat in infimis. Christus vero ita per creaturas jurare prohibuit, ne vel aliquid divinum in eis crederetur, pro quo reverentia eis deberetur, vel ne per eas jurantes falsum homines se juramento non teneri putarent.

Quae juratio magis teneatur, an quae fit per Deum, an quae fit per Evangelia, vel per creaturas.

Si quaeritur, quis magis teneatur, an qui per Deum, an qui per Evangelium, vel per creaturas jurat: dicimus, qui per Deum, quia per eum haec facta et sancta sunt. Unde Chrysostomus: (3) « Si qua causa fuerit, modicum videtur » facere qui jurat per Deum; qui vero per Evangelium, ma- » jus aliquid fecisse videtur. Quibus dicendum est: Stulti. » Scripturae propter Deum sanctae sunt, non Deus propter » Scripturas; ita et creaturae sanctae sunt propter Deum. »

Quid est dicere, Per Deum.

Hic quaeritur, quid sit dicere, Per Deum juro, hoc est testem adhibere Deum. Juravit enim Apostolus dicens (Rom. 1, 9): « Testis est mihi Deus; » ac si dixisset, per Deum ita est. Unde Augustinus (de verb. Apostoli. ser. 28, cap. 5): « Ridiculum est putare, quod si dicas (1), Per Deum, juras; » si dicas, Testis est Deus, non juras. Quid enim est, Per » Deum, nisi testis est Deus? Aut quid est, Testis est Deus, » nisi per Deum jurare? Quid autem est jurare, nisi jus Deo » reddere, quando per Deum juras, jus scilicet veritatis, et » non falsitatis? » Item (cap. 12): « Ecce dico caritati ve- » strae, et qui per lapidem jurat falsum, perjurus est: quia » non lapidem, qui non audit, sed ejus creatorem adhibet » testem. » Hoc est ergo jurare per quamlibet creaturam, scilicet creatorem ejus testem adhibere. Est etiam quoddam genus juramenti gravissimum, quod fit per execrationem, ut cum homo dicit: Si istud feci, illud patiar, vel illud contingat filiis meis: secundum quem modum accipitur etiam interdum, cum aliquis jurando dicit, Per salutem meam, vel, Per filios meos, et hujusmodi: obligat enim haec Deo. Unde Augustinus (ibid., cap. 6): « Cum quis ait, Per salutem » meam, salutem suam obligat Deo: cum dicit, Per filios » meos, oppignorat eos Deo, ut hoc eveniat in caput eorum » quod exit de ore ipsius: si verum, verum; si falsum, fal- » sum. Et sicut per hoc jurans aliquando Deo hoc obligat, » ita per Deum jurans, ipsum adhibet testem. » In omni ergo juratione aut Deus testis adhibetur, aut creatura Deo obligatur et oppignoratur: ut hoc sit jurare, scilicet Deum testem adhibere, vel Deo aliquid oppignorare.

De illis qui jurant per falsos deos.

Post hoc quaeritur, utrum fide ejus utendum sit qui per daemonia vel idola juraverit. De hoc Augustinus scribens ad Publicolam (epist. 154), ait: « Te prius considerare volo, » utrum si quispiam per deos falsos juraverit, et fidem non » servaverit; non ne tibi videtur bis peccasse? Bis utique » peccavit: quia et juravit per quos non debuit, et contra » politicam fecit fidem, quod non debuit. Ideoque qui utitur » fide illius quem constat jurasse per deos falsos, et utitur » non ad malum, sed ad bonum, non peccato illius se sociat » qui per daemonia juravit, sed bono pacto ejus qui fidem » servavit. Et sine dubitatione minus malum est per deos » falsos jurare veraciter, quam per Deum verum fallaciter: » quanto enim per quod juratur, magis sanctum est, tanto » magis poenale perjurium est. »

Quod juramentum quo incaute juratur, non est observandum; nec votum vel promissio injuste facta.

Nunc superest investigare, utrum omne juramentum implendum sit. Si enim quis aliquid juraverit contra fidem et caritatem, quod observatum pejorem vergat in exitum, potius est mutandum quam adimplendum. Unde Ambrosius (de Offic., lib. 1, cap. 1): Est contra officium nonnunquam pro- » missum solvere sacramentum, ut Herodes fecit. » Item Isidorus (2): « In malis promissis rescinde fidem: in turpi » voto decretum. Quod incaute vovisti, non facias: impia enim » est promissio quae scelere adimpletur. » Idem (3): « Non » est observandum sacramentum quo malum incaute promit- » titur; ut si quis adulterae perpetuam fidem cum ea per- » manendi polliceatur. Tolerabilius est enim non implere » sacramentum quam permanere in stupro. » Item Beda (homil. 44, in decoll. s. Joan.): « Si quid nos incautius ju- » rare contigerit, quod observatum pejorem vergat in exi- » tum; libere illud salubriori consilio mutandum noverimus » ac magis instante necessitate pejerandum esse nobis quam » pro vitando perjurio in aliud crimen gravius esse diver- » tendum. Denique juravit David per Deum occidere Nabal » virum stultum; sed ad primam intercessionem Abigail fe- » minae prudentis remisit minas. Revocavit ensem in vagi- » nam, nec aliquid culpae se tali perjurio contraxisse doluit. »

(1) *Al. deest* jurare.
(2) *Al. deest* quidem.
(3) Sive auctor operis imperfecti hom. 44 in Matth. ex qua refertur in Decretis caus. 22, quaest. 1, cap. *Si aliqua* (*Ex edit. P. Nicolai*).

(1) *Al.* putare hoc si dicas etc.
(2) Lib. 2 Synonimorum. Utraque Isidori appendix refertur in Decretis caus. 22, quaest. 4, tum cap. *In malis*, tum cap. *Non est* (*Ex edit. P. Nicolai*).
(3) Lib. 2 Sentent., sive de summo Bono, cap. 3 (*Ex edit. P. Nicolai*).

Item Augustinus ait (1): « Quod David juramentum per san- » guinis effusionem non implevit, major pietas fuit. Juravit » David temere, sed non implevit jurationem majori pietate. » Ex his aliisque pluribus ostenditur quaedam juramenta non observanda esse: et qui sic jurat, vehementer peccat; cum autem mutat, bene facit; qui autem non mutat, dupliciter peccat; et quia injuste juravit, et quia facit quod non debet.

Si est perjurus qui non facit quod incaute juravit.

Qui vero mutat, utrum perjurus debeat dici, solet quaeri. Beda supra (hom. 44), tale juramentum vocavit perjurium. Joannes etiam Apocrisarius orientalium sedium dixit (2): « Sermo patris nostri Sophronii significat, quod melius est » jurantem perjurare quam servare sacramentum in fractione » sanctarum imaginum. » Sed perjurium dicitur tale juramentum non observatum, et pejerare qui non implet, quia falsum juravit: non quia inde reus sit quod non observat; sed quia juravit injustum, ex quo reus est, sicut ille qui pejerat.

(1) In serm. de decollat. S. Joannis, vel 10 de sanctis. Ultime hujus appendicis expresse habet Augustinus praecedentia vero aequivalenter tantum (*Ex edit. P. Nicolai*).
(2) Ut refertur in Decretis, cap. 22, quaest. 4, cap. *Actione* velut ex act. 4. Septimae Synodi generalis (*Ex edit. P. Nicolai*).

De eo qui verborum calliditate jurat.

Hoc etiam sciendum est, quod quacumque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conscientiae testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit qui et nomen Dei in vanum assumit, et proximum in dolo capit.

De illo qui cogit aliquem jurare.

Quaeritur etiam, si peccat qui hominem jurare cogit. De hoc Augustinus ait (serm. 28 de verbis Apost., versus finem): « Qui exigit jurationem, multum interest, si nescit illum » juraturum falsum, an scit. Si enim nescit, et ideo dicit, Jura » mihi ut fides (1) ei sit, non est peccatum, tamen humana » tentatio est. Si vero scit eum fecisse, et cogit eum jurare; » homicida est. » Idem (in serm. 2 de decoll. Joan. vel 10 de sanct.): « Si provocat hominem ad juramentum, et scit » eum falsum jurare, vincit homicidam: quia homicida cor- » pus occisurus est, ille animam; immo duas animas, et ejus » quem jurare provocavit, et suam.

Ex concilio Aurelianensi.

« Sancta Synodus decrevit nisi pro pace facienda, ut » omnes fideles jejuni ad sacramentum accedant. »

(1) *Al.* dicit juramentum, ut fides etc.

Divisio textus.

Postquam determinavit Magister de mendacio; hic determinat de perjurio; et dividitur in duas partes: in prima determinat de perjurio; in secunda de juramento, ibi: *Si autem quaeritur, utrum jurare sit malum; dicimus aliquando malum esse, aliquando non.* Circa primum duo facit: primo definit perjurium; secundo circa definitionem movet quamdam quaestionem, ibi: *Hic quaeritur, utrum sit perjurium ubi non est mendacium.* Circa quod tria facit: primo movet quaestionem, et ponit opinionem ad alteram partem quaestionis; secundo ponit opinionem ad contrariam partem, ibi: *Quibusdam placet, quibusdam non placet*; tertio veritatem determinat, ibi: *Sed melius creditur.* Circa quod duo facit: primo determinat veritatem; secundo circa determinationem movet duas quaestiones: quarum prima incipit ibi: *Cum vero quis jurat quod verum est, aestimans esse falsum, quaeritur quid sit ibi perjurium;* secunda ibi: *Hic opponitur etc.*

Si autem quaeratur, utrum jurare sit malum; dicimus aliquando malum esse, aliquando non. Hic determinat de juramento; et primo determinat de ipso ex parte jurantis; secundo ex parte juramentum exigentis, ibi: *Quaeritur etiam, si peccat qui hominem jurare cogit.* Circa primum tria facit: primo inquirit, an juramentum sit licitum; secundo determinat de forma juramenti: ibi: *Quaeritur etiam si liceat jurare per creaturam*; tertio determinat de obligatione ipsius, ibi: *Nunc superest videre, utrum omne juramentum implendum sit.* Circa secundum duo facit: primo determinat formam debitam juramenti; secundo inquirit, utrum liceat uti juramento quod habet indebitam formam, ibi: *Post hoc quaeritur, utrum fide ejus utendum sit qui per daemonia vel idola juraverit.* Circa primum duo facit: primo tangit formam juramenti quod fit per execrationem, ibi: *Est etiam quoddam genus juramenti gravissimum, quod fit per execrationem.* Circa primum duo facit: primo ponit formam juramenti; secundo exponit eam, ibi: *Hic quaeritur quid sit dicere: Per Deum juro.* Circa primum duo facit: primo ponit formam juramenti secundum diversa; secundo comparat juramenta secundum diversa facta, ibi: *Si quaeritur quis magis teneatur; an qui per Deum, an qui per Evangelium, vel per creaturas jurat; dicimus qui per Deum.*

Nunc superest videre, utrum omne juramentum implendum sit. Hic determinat de obligatione juramenti; et circa hoc tria facit: primo ostendit in quo casu juramentum obliget; secundo utrum incurratur perjurium ex juramento non obligatorio, ibi: *Qui vero immutat, utrum perjurus debeat dici, solet quaeri.*

Quaeritur etiam si peccat qui hominem jurare cogit. Hic duo facit: primo inquirit, utrum liceat juramentum exigere; secundo quo tempore ad juramenta convenire debeant, ibi: *Sancta Synodus decrevit etc.*

QUAESTIO I.

Hic quaeruntur quinque: 1.° quid sit juramentum; 2.° an juramentum sit licitum; 3.° de obligatione juramenti; 4.° quid sit perjurium; 5.° utrum omne perjurium, sive juramenti abusio, sit peccatum mortale.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum jurare sit idem quod Deum in testem invocare. — (2-2, *quaest.* 89, *art.* 1.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod jurare non sit idem quod Deum in testem invocare. Aliquando enim, ut in littera dicitur, licitum est per creaturas jurare. Sed tunc non videtur invocari divinum testimonium, sed magis testimonium creaturae. Ergo jurare non est Deum in testem invocare.

2. Praeterea, Apostolus ad Hebr. (cap. 6), di-

cit quod homines per majorem se jurant: nec hoc solum de Deo intelligitur, sed etiam de hominibus, qui supra nos sunt: quia Joseph per salutem Pharaonis juravit. Ergo jurare non est idem quod Deum in testem invocare.

3. Praeterea, non est idem esse judicem et testem. Sed in juramento quod fit per execrationem. Deus videtur invocari ut judex, ut cum dicimus: *Si hoc feci, ita mihi accidat;* qui modus ponitur Job 31. Ergo non omne juramentum fit per invocationem divini testimonii.

4. Praeterea, accipere testimonium a Deo et ab homine non differt nisi materialiter. Sed ille qui invocat hominem in testem, non dicitur per hominem jurare. Ergo et ille qui invocat Deum in testem, non dicitur per Deum jurare.

5. Praeterea, in littera dicitur ex verbis Augustini: *Jurare est jus veritatis Deo reddere.* Sed quicumque verum dicit, etiam si nullum invocet testimonium, jus veritatis Deo reddit. Ergo ad juramentum non exigitur invocatio divini testimonii.

Sed contra est quod dicit Augustinus, et habetur in littera: *Quid est jurare per Deum, nisi, Testis est Deus?* Sed ista est communissima forma jurandi. Ergo juramentum est invocatio divini testimonii.

Praeterea, omne illud quod ad confirmandum aliquid assumitur, quodammodo dat ei testimonium. Sed in juramento divina veritas ad confirmationem nostri dicti inducitur. Ergo jurare est Deum testem invocare.

Praeterea, controversiae non solent nisi testibus terminari. Sed finis omnis controversiae est juramentum, ut dicit Apostolus ad Heb. (cap. 6). Ergo juramentum videtur esse aliqua invocatio divini testimonii.

Solutio. Respondeo dicendum, quod juramentum proprie fit ad confirmationem eorum quae in dubium veniunt audienti, de quibus loquens vel certitudinem habet, vel dicit se habere; et de illis dubiis quae ex sui natura dubitationem habent, sicut sunt facta contingentia, quae per rationem confirmari non possunt. In aliis enim ridiculum videtur juramentum exhibere. Horum ergo dubiorum certitudo fieri non potest nisi per aliquem cujus scientiae nihil desit, et cujus veritas infallibilis sit. Hoc autem in solo Deo invenitur; et ideo ejus testimonium solum ad hujusmodi confirmationem efficax est. Sed testimonium ejus aut assumitur ad hujus confirmationem quod jam exhibitum est; et hoc non vocatur juramentum, sed magis probatio per auctoritatem; vel invocatur ad exhibendum; et hoc proprie juramentum est. Et ideo aliquod juramentum fit in quo simpliciter divinum testimonium invocatur, ut cum dicitur: *Testis est mihi Deus:* aliquod vero in quo ipsius testis invocati reverentia, qui testimonium credibile facit, proponitur vel in seipso, ut cum dicitur, *Per Deum,* vel *Vivit Dominus;* vel in aliquo ejus effectu praecipuo, ut cum juratur per caelum, vel per evangelium, vel per sanctos. Aliquando vero ipse modus testificationis specificatur, ut cum dicitur: *Si non est ita, hoc mihi accidat.*

Ad primum ergo dicendum, quod cum quis per creaturam jurat, ejus Deum invocat. Hoc autem (1) potest dupliciter fieri. Uno modo per aliquam creaturam, in qua divina magnificentia ostendit, quae in testimonium inducitur. Alio modo dicitur in illa creatura effectus divinae testificationis exquiri, ut cum dicitur: *Per caput meum;* vel *per salutem meam.*

Ad secundum dicendum, quod Joseph jurans per salutem Pharaonis, utroque dictorum modorum jurare potuit, vel quasi oppignorans Deo salutem Pharaonis, cui astrictus erat; vel in potestate Pharaonis divinam magnificentiam venerans, et in testimonium inducens.

Ad tertium dicendum, quod hoc ipso quod Deus judex efficitur, mendacium vindicans (1), testificatur veritatem vel falsitatem dicentis.

Ad quartum dicendum, quod sicut veneratio quae fit summae majestati, habet specialem modum et nomen prae aliis venerationibus exhibitis quibuscumque, dicitur enim latria; ita etiam invocatio testimonii infallibilis veritatis habet specialem rationem et nomen testificandi prae aliis testimoniis; et ideo invocare hominem in testem, et similiter servire homini, non est ei latriam exhibere, sicut servire Deo. Ideo tamen licet per creaturam jurare, non autem creaturae latriam exhibere, quia testificatio divina in manifestatione consistit: divina autem (2) nobis per creaturas manifestantur. Sed latria exhibetur ipsi inquantum in se summus est, et ideo non exhibetur sibi in aliqua creatura.

Ad ultimum dicendum, quod tunc proprie dicitur aliquis jus veritatis dictae a se Deo reddere, quando in ipsum sicut in primam originem omnis veritatis suum dictum reducit; quod non fit in simplici assertione. Et ideo sciendum, quod juramentum quod fit per creaturas, quodammodo est licitum, et quodammodo illicitum. Si enim aliquis per creaturam juret quasi per primam originem veritatis, illicitum est juramentum, et ad idolatriam pertinet. Si autem juret quis per creaturam ut in qua prima veritas relucet, sic licitum est juramentum.

ARTICULUS II.

Utrum juramentum sit de per se appetendis.
(2-2, *quaest.* 89, *art.* 2, 3 *et* 5.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod juramentum sit de per se appetendis. Sicut enim in littera dicitur, *jurare est jus veritatis Deo reddere.* Hoc autem est honestissimum, et appetendum. Ergo et juramentum.

2. Praeterea, in littera dicitur ex verbis Augustini (vel Hieronymi, comment. in Matth. 5): *Quicumque jurat per aliquid, veneratur illud.* Sed venerationem Deo exhibere est appetendum, et frequentandum. Ergo juramentum est hujusmodi.

3. Praeterea, omnis actus in quo Deo conformamur, est per se bonus. Sed jurare est hujusmodi: quia in Psal. 109, 4, dicitur: *Juravit Dominus, et non poenitebit eum.* Ergo juramentum est per se bonum.

Sed contra, nullius per se boni cupiditas vel delectatio prohibetur. Sed, sicut dicit Augustinus (lib. de Mendac., cap. 15), prohibemur jurare cupiditate vel delectatione jurandi. Ergo jurare non est per se bonum.

Praeterea, cujuslibet per se boni frequentatio est utilis. Sed frequens juratio prohibetur in Eccli. 23, 9: *Jurationi non assuescat os tuum.* Ergo jurare non est bonum.

(1) *Al.* enim.

(1) *Al.* indicans.
(2) *Nicolai* enim.

QUAESTIUNCULA II.

Ulterius. 1. Videtur quod etiam non sit licitum. Omne enim quod prohibetur, est illicitum. Sed juramentum est prohibitum, Matth. 5, 34: *Ego autem dico, non jurare omnino;* et Jac. ult. 12: *Ante omnia fratres mei, nolite jurare.* Ergo juramentum est illicitum.

2. Praeterea, nullius rei voluntas prohibetur, nisi peccati. Sed voluntas jurandi prohibetur, cum dicitur, Nolite jurare, ut sancti et magistri dicunt. Ergo jurare est illicitum.

3. Praeterea, in sortibus, et judiciis quae fiunt per ignem et aquam vel per duellum, expectatur divinum testimonium; et propter hoc sunt prohibita, quia in his videtur esse quaedam Dei tentatio. Sed juramentum est invocatio divini testimonii, ut dictum est. Ergo juramentum est illicitum.

Sed contra est quod Apostolus in multis locis juravit, ut patet Rom. 1, 9: *Testis est mihi Deus etc.*

Praeterea, nullus actus cadens supra debitam materiam est illicitus, si non fiat ibi alterius circumstantiae corruptio. Sed jurare per Deum est actus cadens super debitam materiam. Ergo cum non importetur in hoc alicujus circumstantiae corruptio, videtur quod sit licitum.

QUAESTIUNCULA III.

Ulterius. 1. Videtur quod non requirantur isti tres comites qui in littera ponuntur, ad hoc quod juramentum sit licitum, scilicet veritas, justitia, et judicium. Ubi enim non est veritas, non est justitia, quia veritas justitiae pars est. Sed pars non debet dividi contra totum. Ergo veritas non debet connumerari justitiae.

2. Praeterea, judicium non videtur aliud esse quam executio justitiae. Ergo posita justitia superfluum est ponere judicium.

3. Praeterea, juramentum quod fit sine istis comitibus, est perjurium, ut in littera dicitur. Si ergo judicium est comes juramenti, nunquam licebit jurare extra judicium: quod falsum est.

4. Praeterea, multa alia requiruntur ad juramentum quam ista tria, sicut debita forma jurandi, debitum tempus statutum, ut scilicet jejuni ad juramentum accedant, et multa hujusmodi. Ergo videtur quod non sint tantum tres comites juramenti.

5. Praeterea, in omnibus factis nostris requiruntur ista tria. Ergo non magis debent poni comites juramenti quam aliorum nostrorum operum.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod sicut in confirmatione, quae fit per rationes, duo sunt, scilicet medium probans et id quod probatur; ita etiam in confirmatione juramenti est dictum humanum quasi probandum, et divinum testimonium quasi medium probans. Medium autem secundum artem syllogisticam debet esse ex eodem genere; unde in necessariis sumuntur necessaria, et in contingentibus contingentia. Veritas autem humanorum verborum est minimae firmitatis, tum ex hoc quod error facile rationi accidit, tum ex hoc quod lingua prona est ad defectum; et ideo divinam veritatem, quae est omnino infallibilis, ad dicta nostra confirmanda assumere non multum convenit, nisi necessitas incumbat. Et ideo juramentum non est computandum inter ea quae sunt per se appetenda, sed inter ea quae propter necessitatem fiunt, sicut sunt bona utilia, ut sectio vulneris, vel aliquid hujusmodi.

Ad primum ergo dicendum, quod supposito quod jurandum sit, justum est quod per Deum juretur, quia in hoc vis originalis omnis veritatis verbi (1) recognoscitur; non tamen oportet quod jurare simpliciter sit per se justum et bonum.

Ad secundum dicendum, quod veneratio divina consistit in ipso juramento quasi medio assumpto: sed applicatio ejus ad materiam in qua de facili est defectus, non est omnino conveniens.

Ad tertium dicendum, quod in juramento divino medium assumitur ex eodem genere: quia sicut Deus est immutabilis, ita etiam in dicto suo falsitas esse non potest; et propter hoc juramentum ejus est per se bonum: nec est simile de nostro juramento.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod aliquid potest habere indecentiam dupliciter; vel per se, vel ex eo quod sequitur. Quod autem ex se indecentiam habet, nullo modo potest licitum esse, quantumcumque necessitas incumbat; sicut patet in stupro, et in aliis quae sunt mala ex genere. Quod autem habet indecentiam propter periculum sequens, duo requirit ad hoc quod convenienter fiat. Unum est cautela sufficienter cavens illud periculum: aliud est utilitas consequens: sicut patet in sectione vulneris. Si enim per eam sanitas reddatur, et talis cautela adhibeatur quod membra cetera non laedantur, convenienter fit. Juramentum autem inconvenientiam quamdam videtur habere, ut dictum est, propter defectibilitatem humanorum verborum, ad quae assumitur veritas immutabilis. Si autem humana verba essent hoc modo defectibilia quod semper necesse esset ea deficere, omnino juramentum de se indecentiam haberet, et nulla necessitate liceret jurare. Sed quia verba humana non semper deficiunt, sed aliquando veritatem habent; ideo diligenti cautela adhibita, ut defectus evitetur; licet jurare propter aliquam necessitatem.

Ad primum ergo dicendum, quod juramentum omnino non est prohibitum neque per Christum, neque per Apostolum ejus: sed est prohibita facilitas jurandi propter periculum, ut scilicet quis non ex quacumque causa juret, nec juramentum affectet tamquam per se bonum.

Ad secundum dicendum, quod voluntas absoluta est per se boni; sed ejus quod est bonum tantum propter imminentem necessitatem, non est voluntas absoluta, sed ex suppositione. In his ergo quae sunt per se mala, utraque voluntas prohibetur; in his vero quae sunt per se bona, neutra: in his vero quae sunt bona propter necessitatem aliquam, prohibetur prima voluntas, et non secunda; et hoc modo prohibetur voluntas jurandi.

Ad tertium dicendum, quod in praedictis factis ubi expectamus divinum judicium vel testimonium, praefigit homo quasi terminum et modum Deo testimonium reddendi; et ideo est quaedam Dei tentatio; sed in juramento non fit ita, et ideo non est simile.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod ad hoc quod juramentum sit rectum, tria requiruntur. Unum ex parte ipsius rei de qua ju-

(1) *In editis* sibi.

ratur; et sic requiritur veritas per quam dictum rei adaequatur, alias dictum non esset confirmatione dignum. Aliud requiritur ex parte causae pro qua juratur; et sic requiritur justitia, alias non esset debita necessitas. Tertium requiritur ex parte jurantis; et sic requiritur ut eum discretione juret, alias non adhiberetur debita cautela; et sic est judicium.

Ad primum ergo dicendum, quod veritas non accipitur hic secundum quod est pars justitiae, sed secundum quod est adaequatio vocis ad rem.

Ad secundum dicendum, quod judicium non accipitur hic quod est unius in ordine ad alterum, quod est executio justitiae; sed quod est alicujus ad seipsum in hoc quod discutit quid facere debeat, et quid accidere possit.

Et per hoc patet solutio ad tertium.

Ad quartum dicendum, quod in judicio, quod est discretio jurantis, includitur debita forma et eventus et tempus et omnia quae ex parte jurantis consideranda occurrunt.

Ad quintum dicendum, quod propter periculum quod in juramento imminet, prae aliis nostris actibus, praecipue juramento isti comites adhibentur.

ARTICULUS III.

Utrum juramentum incautum sit obligatorium.
(2-2, *qu.* 89, *art.* 7.)

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod juramentum incautum sit obligatorium. Juramentum enim incautum dicitur quod vergit in exitum malum vel minus bonum. Sed tale fuit juramentum quod Josue Gabaonitis exhibuit (Josue 9), quod contra praeceptum Dei fuit, quo praeceperat ne cum Gentibus foedus inirent; et tamen observavit illud juramentum, reputans se obligatum. Ergo juramentum incautum est obligatorium.

2. Praeterea, esto quod aliquis juret nunquam se intraturum religionem: illud juramentum incautum reputatur; et tamen videtur quod sit obligatorium, quia sine peccato potest religionem non ingredi: si autem intret, perjurium incurrit Quilibet autem obligatur ad hoc ut bonum illud dimittat quod sine peccato fieri non potest. Ergo juramentum incautum videtur obligatorium.

3. Praeterea, si aliquis juret se nunquam praelationem recipere, hoc juramentum similiter reputatur incautum, eo quod impeditur utilitas communis; et tamen, ut videtur, obligat ad sui observationem: quia si etiam non jurasset, laudabile est ut praelationem quis fugiat. Ergo juramentum incautum est obligatorium.

Sed contra, sicut Bernardus dicit (de Praecepto et Dispensatione, in princ.), quod pro caritate institutum est, contra caritatem non militat. Sed juramentum pro caritate institutum est. Cum ergo per juramentum incautum caritas impugnetur, quia est de aliquo malo faciendo, vel de aliquo bono omittendo, videtur quod tale juramentum non sit obligatorium.

Praeterea, nihil attingit propriam virtutem nisi quando perfectum est, ut dicitur 7 Phys. (text. 18). Sed virtus juramenti est obligare. Cum ergo juramentum perficiatur tribus comitibus, videtur quod juramentum, ubi tres comites non occurrunt, non sit obligatorium. Sed in omni juramento incauto deest justitia, si illicitum sit quod juratur, vel judicium, si per hoc aliquod bonum impediatur. Ergo juramentum incautum non est obligatorium.

QUAESTIUNCULA II.

Ulterius. 1. Videtur quod juramentum coactum non sit obligatorium. Nullus enim potest ad aliquod speciale obligari, nisi seipsum obliget. Sed nullus dicitur aliquid facere nisi quod volens facit. Cum ergo juramentum coactum voluntatem jurantis excludat, videtur quod tale juramentum non sit obligatorium.

2. Praeterea, major est obligatio matrimonii quam juramenti: quia si aliquis juravit se nunquam matrimonium initurum, et postea matrimonium consummaverit, tenetur in matrimonio perseverare. Sed coactio contractum impedit matrimonium. Ergo etiam impedit obligationem juramenti.

3. Praeterea, juramentum non obligat nisi in hac necessitate ut peccatum evitetur. Sed coactio excludit reatum peccati; unde Lucia dixit: *Si invitam me violare feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronam.* Ergo etiam obligationem juramenti tollit.

Sed contra est auctoritas Augustini, qui respondit ex consilio B. Ambrosii cuidam, qui coactus juraverat quamdam ducere uxorem, quod matrimonium teneret (1). Ergo videtur quod coactum juramentum sit obligatorium.

Praeterea, juramentum cui non deest aliquis suorum comitum, est obligatorium. Sed coactio non tollit aliquem comitem juramenti. Ergo non aufert obligationem a juramento.

QUAESTIUNCULA III.

Ulterius. 1. Videtur quod juramentum non obliget secundum intentionem recipientis. Nullus enim debet ad ignotum obligari. Sed intentio juramentum recipientis est mihi ignota. Ergo juramentum meum non obligat me secundum intentionem illius.

2. Praeterea, juramentum exhibetur ad confirmationem sermonis jurantis. Sed intentio jurantis propinquior est sermoni suo quam intentio alterius. Ergo magis obligat secundum intentionem jurantis quam recipientis.

3. Praeterea, ad obligationem juramenti voluntas jurantis requiritur, qui seipsum obligat. Sed si desit ei intentio obligandi se secundum intentionem recipientis, non est ibi voluntas obligationis. Ergo juramentum illud non erit obligatorium secundum intentionem recipientis.

Sed contra, juramentum institutum est ut per ipsum fiat fides de sermonibus jurantis recipienti. Sed hoc non esset nisi secundum suum intellectum juramentum accipiendum esset. Ergo juramentum obligat secundum intentionem recipientis.

Praeterea, fraus et dolus nemini debet patrocinari. Hoc autem accideret, si aliquis dolose jurans secundum suam intentionem tantum obligaretur. Ergo obligatur secundum intentionem recipientis.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod duplex est juramentum: unum assertorium, et aliud promissorium. Promissorium juramentum est de eo quod in futurum a jurante faciendum expectatur vel per se vel per alium. Assertorium vero est quod fit ad confirmationem

(1) Ut videre est in Decretis, caus. 22, cap. *Inter cetera* (*Ex edit. P. Nicolai*).

veritatis et praesentis et praeteritae, si etiam causa non simus. In juramento ergo assertorio est una tantum obligatio, scilicet qua quis obligatur ad peccatum, si veritas suo juramento desit. In juramento autem promissorio est duplex obligatio. Una qua quis obligatur ad faciendum hoc quod juramento promisit; alia qua obligatur ad peccatum, si non fecerit. His ergo visis, sciendum, quod sicut non omnis assertio est digna ut juramento firmetur, ita nec omnis promissio, sed illa tantum quae utilitatem aliquam continet: unde si promissio quae est de aliquo quod salutem impediat, sive sit contrarium saluti, sive viae perfectae in salutem, juramento firmetur, ex hoc ipso juramentum efficitur indebitum, quasi actus cadens super indebitam materiam: unde obligat secunda obligatione quae est ad peccatum, nec remanet ei virtus obligandi prima obligatione ad faciendum. Prima enim obligatio est ad vitandum secundam obligationem: unde juramentum quod de necessitate ad peccatum obligat, ipso facto ab alia obligatione vacuatur.

Ad primum ergo dicendum, quod juramentum Josue non erat de eo quod secundum se esset illicitum, sed de eo quod factum erat illicitum, quia prohibitum: unde in hoc sufficiebat intentionem servare prohibentis. Et ideo, ut dicit Ambrosius in lib. de Offic. (3, cap. 9), muletavit eos meliori morte, scilicet obsequio mysterii divini, ut esset clementior sententia: et sic quodammodo occisi sunt servilitate, quae est mors interpretativa secundum leges.

Ad secundum dicendum, quod ipso facto quo quis jurat se religionem non intraturum, perjurus est. Quamvis enim liceat sibi religionem non intrare, non tamen licet obicem Spiritui sancto ponere; et ideo non oportet ut ad cavendum crimen perjurii, quod jam vitari non potest, religionis ingressum omittat.

Ad tertium dicendum, quod quamvis praelationem fugere possit quandoque ex bono procedere, tamen pertinaciter resistere, semper malum est, sicut patet in Glossa Gregorii (1) Hierem. 1 qui hoc probat exemplo Hieremiae et Moysi, qui cum primo recusassent praelationis officium, ad ultimum humiliter obedierunt. Unde hujusmodi juramentum incautum reputatur: quia, quantum in se est, providentiae divinae praejudicat, et obedientiam ad superiores excludit, quibus in hoc obedire tenetur.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod coactio in juramento assertorio non potest esse sufficiens, quia nihil potest sufficienter cogere ad hoc quod homo mortaliter peccet; quod contingit, si falsum cum juramento asserat; unde tale juramentum quantumcumque coactum, est obligatorium ad peccatum. In juramento autem promissorio sciendum, quod coactio potest esse sufficienter cogens ad promittendum: quia ut majus periculum evitetur, potest aliquis aliquid promittere sibi damnosum; quod sine peccato contingere potest: et tunc talis coactio, si sit sufficiens quae in constantem virum cadere possit, tollit obligationem juramenti in foro contentioso: quia ei qui vim intulit, non competit actio ex obligatione illius juramenti. Sed in foro conscientiae est obligatorium: quia magis debet homo subire temporale damnum quam fidem frangere. Habet tamen remedium ut in judicio ab eo repetat. Quod si juraverit se non repetiturum, potest judici denuntiare, qui ex officio suo debet raptorem ad restituendum cogere. Si autem juraverit se non denuntiaturum, contra correptionem fraternam juravit, et non tenetur observare.

(1) Ex ejus libro de Pastorali cura, part. 1, cap. 7, ubi plenius ea de re, ut in Glossa (*Ex edit. P. Nicolai*).

Ad primum ergo dicendum, quod coactio non potest facere in tali casu violentum absolute, sed violentum mixtum: quia oportet ut qui jurat, membra moveat ad loquendum, et sua voluntate: tale autem violentum, ut dicit Philosophus in 3 Ethic. (cap. 1), quamvis simpliciter sit involuntarium, tamen hic et nunc est voluntarium: quia ad vitandum majus malum vult minus damnum subire.

Ad secundum dicendum, quod coactio tollit obligationem matrimonii, quia non solum requirit consensum, sed etiam consensum liberum: quod non est in obligatione juramenti.

Ad tertium dicendum, quod Lucia loquitur de violento simpliciter, in quo patiens nihil confert agenti. Tale autem violentum non potest esse in tali casu.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod juramentum promissorium, ut dictum est, obligat hac necessitate ut culpa evitetur: unde obligat ad omne illud faciendum quo non facto culpa incurritur. Distinguendum est ergo in eo qui jurat; aut enim simpliciter, aut dolose jurat. Si jurat dolose, ex duabus partibus potest culpa sequi: scilicet ex fractione juramenti, et ex dolo. Quamvis ergo ex ipsa ratione juramenti, inquantum juramentum, non obligetur ad servandum ipsum nisi secundum suam intentionem; tamen ex necessitate juramenti, inquantum fuit dolosum, obligatur ad observandum taliter quod ex dolo alius non laedatur: et hoc est quando secundum intentionem recipientis implet juramentum. Si autem simpliciter juret absque dolo, tunc in foro conscientiae non obligatur nisi secundum suam intentionem; sed in foro contentioso, ubi intentio ignoratur, obligatur secundum quod verba communiter accipi solent.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

ARTICULUS IV.

Utrum perjurium sit mendacium juramento firmatum.
(2-2, *quaest.* 98, *art.* 1.)

Ad quartum sic proceditur. 1. Videtur quod perjurium non sit mendacium juramento firmatum. Omne enim mendacium est falsa vocis significatio, ut in praecedenti dist. dictum est. Sed perjurium potest esse sine falsa vocis significatione: quia, sicut in littera dicitur, qui jurat verum quod putat esse falsum, perjurus est. Ergo non omne perjurium est mendacium juramento confirmatum.

2. Praeterea, perjurium quandoque incurritur in juramentis quae de futuris contingentibus fiunt. Sed in futuris contingentibus non est veritas vel falsitas determinata, ut probat Philosophus (1 Perier., cap. 6); et sic perjurium potest esse sine falsa vocis significatione, et sine mendacio.

3. Praeterea, in littera dicitur, quod qui falsum jurat, quod credit esse verum, perjurus est. Sed talis non mentitur. Ergo perjurium potest esse sine mendacio.

4. Praeterea, Hieronymus dicit (in Hierem. cap. 4), quod juramentum quod tres comites non habet, est perjurium. Sed defectus justitiae vel judicii non facit mendacium, sed solum defectus veritatis. Ergo non omne perjurium est mendacium.

5. Praeterea, perjurium nihil aliud est, ut videtur, quam perversum juramentum. Sed juramentum pervertitur non mendacio tantum, sed etiam per falsam formam jurandi, sicut qui jurat per idola. Ergo perjurium potest esse sine mendacio.

In contrarium est definitio quae in littera ponitur.

Praeterea, juramentum est ad confirmationem veritatis. Sed mendacium veritati opponitur. Ergo perjurium, quod est perversitas juramenti, est mendacium.

Praeterea, jurare est jus veritatis Deo reddere. Sed quicumque sine mendacio jurat, jus veritatis Deo reddit. Ergo sine mendacio est juramentum, et non perjurium.

Solutio. Respondeo dicendum, quod quaelibet res denominatur a suo complemento: et nomen quod sumitur a defectu alicujus rei, proprie denominat defectum qui accidit circa complementum alicujus rei. Juramentum autem in confirmatione veritatis completur, sicut syllogismus in confirmatione conclusionis. Unde sicut dicitur insyllogizatum esse, quando conclusio non sequitur ex praemissis, non autem quando aliqua praemissarum est falsa manente forma debita; ita etiam perjurium, quod defectum juramenti nominat, significat defectum qui accidit in re quae juramento confirmanda erat. Defectus autem confirmationi veritatis contrarius, est mendacium; et ideo perjurium, proprie loquendo, nominat defectum mendacii in juramento.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis assertio illius qui dicit verum, putans esse falsum, non sit mendacium absolute, est tamen mendacium in comparatione ad dicentem, unde et ipse mentiri dicitur; unde et in hoc perjurio est aliquo modo mendacium.

Ad secundum dicendum, quod futurum non potest habere veritatem determinatam nisi in sua causa quae determinatur ad effectum illum. Causa autem contingentium quae per nos fiunt, est nostra voluntas; quae quidem determinatur ad effectum per propositum fixum de aliquo faciendo; et tale propositum significat se habere qui jurat se aliquid facturum; unde ex hoc ipso quod jurat illud ad quod fixum propositum non habet, mendacium incurrit, et perjurium.

Ad tertium dicendum, quod juramentum non est exhibendum nisi de eo de quo quis certitudinem habet; unde quicumque jurat aliquid, significat se de hoc certum esse. De falso autem certitudo esse non potest; unde qui jurat falsum quod putat esse verum, ex ipso modo assertionis (1) quodammodo mendacium incurrit, quamvis assertum ipsum secundum se non sit mendacium.

Ad quartum dicendum, quod juramentum promissorium, in quo deest justitia vel judicium, aliquo modo continet mendacium quantum ad id quod fieri debet: quia unusquisque tenetur abstinere ab eo quod est illicitum, et bonis et perfectionibus non contra niti; unde ex hoc quod jurat aliquid illicitum, obligatus remanet quodammodo ad mentiendum.

Ad quintum dicendum, quod non omnis perversitas juramenti facit perjurium, sed illa tantum quae est in ejus complemento, ut dictum est.

(1) *Al.* affectionis.

ARTICULUS V.

Utrum omne perjurium sit peccatum mortale.
(1-2, quaest. 98, art. 3 et 4.)

Ad quintum sic proceditur. 1. Videtur quod non omne perjurium sit peccatum mortale. Sicut enim contingit mentiri jocose, ita et perjurare. Sed mendacium jocosum non est peccatum mortale. Ergo nec perjurium.

2. Praeterea, contingit quod propter consuetudinem jurandi aliquis ex lapsu linguae falsum jurat; et esset grave dicere, quod talis mortaliter peccaret. Ergo non omne perjurium est mortale peccatum.

3. Praeterea, sicut jurare falsum, ita etiam jurare sine causa prohibetur praecepto secundo decalogi: *Non assumes nomen Dei tui in vanum.* Sed jurare sine causa non semper est peccatum mortale. Ergo nec jurare falsum: ergo ut prius.

Sed contra, Augustinus in quodam sermone (de verb. Apost., serm. 28) dicit, quod falsa juratio perniciosa est. Sed nihil dicitur esse perniciosum nisi peccatum mortale. Ergo perjurium est peccatum mortale.

Praeterea, omne quod est contrarium praecepto legis, est peccatum mortale. Sed perjurium directe contrariatur huic praecepto: *Non assumes nomen Dei tui in vanum.* Ergo etc.

QUAESTIUNCULA II.

Ulterius. 1. Videtur quod non liceat juramentum recipere vel exigere. Nam super illud Roman. 1, 9: *Testis est mihi Deus*, dicit Glossa (1): *Tu non facis malum qui bene uteris juratione, ut alteri suadeas quod utile est; sed a malo est*, supple *illius qui recipit juramentum.* Ergo recipiens juramentum peccat.

2. Praeterea, ille qui exigit ab aliquo juramentum, vel scit eum jurare verum, vel scit eum jurare falsum, vel nescit an falsum an verum juret. Si scit eum jurare verum, videtur peccare, quia pro nihilo facit eum jurare. Si scit eum juraturum falsum, homicida illius est, ut in littera dicitur. Si autem nesciat alterutrum, de hoc (2) dicit Augustinus (3) super illud Rom. 1: *Testis est mihi Deus:* « *Non audeo dicere hoc non esse peccatum, sed humana tentatio est.* » Ergo exigere juramentum quolibet modo peccatum est.

3. Praeterea, Rom. 1, dicitur, quod qui consentiunt male facientibus, digni sunt morte. Sed qui jurat per idola, peccat mortaliter: qui autem ab eo juramentum recipit, videtur ei consentire. Ergo ad minus recipiens tale juramentum, peccat.

(1) Non moderna, sed vetus ex lib. 1 de serm. Domini in monte, cap. 17, desumpta; etsi moderna id implicite insinuet (*Ex edit. P. Nicolai*).

(2) *Al.* alterum, quia de hoc etc.

(3) In eadem veteri Glossa tantum, non in moderna. Sumptum est autem ex serm. 28 de verbis Apostoli (*Ex edit. P. Nicolai*).

Sed contra est quod legitur Gen. 31, de Jacob, qui recepit juramentum Laban, qui scilicet per deos suos juravit: nec est dicendum quod peccaverit.

Praeterea, sine quo non potest ordo judiciarius observari, non videtur esse peccatum. Sed ordo judiciarius in multis casibus sine receptione juramenti observari non posset. Ergo recipere juramentum non est peccatum.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod juramentum est duplex. Quoddam in quo aliquis percipit se jurare; et tunc si falsum jurat, credo quod semper peccet mortaliter, sive sit juramentum solemne, sive non solemne; et praecipue quando percipit esse falsum quod jurat. Quoddam vero juramentum est in quo homo non attendit ad juramentum, et quasi non percipit se jurare, sed ex lapsu linguae in juramentum prolabitur; et quia tunc quasi nesciens jurat, et nesciens non reputatur voluntarius, ideo in tali casu videtur quis non voluntarie jurare. Unde si sit falsum hoc de quo jurat, sive percipiat esse falsum, sive non, dummodo non sit mendacium perniciosum, non dico quod sit peccatum mortale, sed veniale; valde tamen cavendum propter vicinitatem ad mortale.

Ad primum ergo dicendum, quod non est simile de mendacio et perjurio: quia juramentum non est nisi cum magna cautela adhibendum, ut dictum est, et propter utilitatem aliquam; unde si jocose aliquis perjurat, non excusabitur.

Ad secundum patet solutio ex dictis.

Ad tertium dicendum, quod jurare sine causa non directe opponitur illi praecepto, sed indirecte. Directe autem opponitur ei jurare falsum; quia hoc est quod confirmari non potest, unde vana est juratio. Unde non oportet quod jurare sine causa semper sit mortale peccatum, sicut jurare falsum.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod sicut jurare non semper malum est, sed quandoque est licitum, quando pro necessitate aliqua et cum cautela juratur; ita etiam juramentum recipere vel exigere ex causa necessaria, et aliis debitis circumstantiis observatis, potest esse sine peccato.

Ad primum ergo dicendum, quod non intelligitur ibi malum culpae, sed malum poenae, quod est ex ignorantia illius qui juramentum recipit: si enim sciret an esset verum hoc pro quo juratur, juramento opus non esset.

Ad secundum dicendum, quod quando aliquis scit vel probabiliter credit quod aliquis pejerabit, non licet ei juramentum exigere, nisi forte sit in loco judicii: quia juramentum in judiciis non tantum exhibetur propter judicem, sed propter alios; unde non est in potestate ejus juramentum remittere, quod secundum ordinem juris exhibendum esset. Similiter si sciat eum juraturum verum, potest licite juramentum exigere non pro se, sed pro aliis qui hoc nesciunt. Si autem dubitet, dubitatio ex tanta suspicione procedere potest, quod eum peccato erit. Et ideo Augustinus non audet dicere quod sit sine peccato; non tamen dicit quod semper sit peccatum.

Ad tertium dicendum, quod ille qui jurat per idola, peccat quidem quantum ad formam juramenti, sed non quantum ad assertionem veri, vel promissionem alicujus quod redundat in bonum commune; et quantum ad hoc potest ei consentiri sine peccato, sed non quantum ad primum; et ideo juramento ejus uti possumus quandoque sine peccato.

Expositio textus.

Nunc de perjurio videamus. Videtur quod tractatum istum ponere debuerit in expositione secundi praecepti. — Sed dicendum, quod perjurium ad sui cognitionem praesupponit mendacium; et ideo necessitate tractandi, post mendacium de perjurio tractavit.

Infirmis ergo illud prohibuit. Propter duo pericula. Primo ne aliquod numen creaturis inesse crederent. Secundo ne tali juramento se obligari non credentes, fidem frangerent.

Qui vero per Evangelium, majus quiddam fecisse videtur. Hoc ideo contingit, quia in solemni juratione, ubi major deliberatio adhibetur, tali forma in jurando utimur.

Sancta Synodus decrevit etc. Ratio institutionis fuit, quia ad juramentum requiritur summa cautela, quae exigit sobrietatem. Excipiuntur tamen casus illi in quibus mora protraheret (1) periculum, sicut est pro pace facienda.

(1) *Nicolai* traheret.

DISTINCTIO XL.

De sexto et septimo praecepto secundae tabulae.

Sextum praeceptum est: « Non desiderabis uxorem proximi tui. » Septimum: « Non concupisces domum proximi tui, » non servum, non ancillam etc. » Sed videtur praeceptum de non concupiscendis rebus proximi unum cum eo esse quo dicitur: « Non furaberis; » et praeceptum de non concupiscenda uxore unum esse cum eo quo dicitur: « Non moechaberis. » Poterat enim praeceptum non furandi in illa generalitate intelligi, ubi de non concupiscenda re proximi praecipitur: et in eo quod dictum est, « Non moechaberis, » poterat illud intelligi, « Non concupisces uxorem proximi tui. » (ex Aug. quaest. 71 sup. Exod.). Sed in illis duobus praeceptis non moechandi et non furandi, ipsa opera notata sunt, et prohibita; in his vero extremis ipsa concupiscentia. Multum ergo differunt illa ab istis. Unde illi praecepto non moechandi fit superadditio in Evangelio, ubi omnis concupiscentia moechandi prohibetur.

Quare lex comprimere dicitur non animum, sed manum.

Sed cum hic prohibetur concupiscentia alienae uxoris et alienae rei, quare dicitur lex comprimere manum, et non animum; Evangelium vero et manum et animum? Illud de lege dicitur secundum caeremonialia, non secundum moralia; vel quia in lege non est generalis prohibitio omnis mortiferae concupiscentiae, ut in Evangelio.

Quid sit littera occidens.

Si vero quaeritur, quam vocat Apostolus litteram occidentem; ea certe est decalogus, qui non dicitur littera occidens, eo quod mala sit lex; sed quia prohibens peccatum, auget